

Fecr Yayınları: 787

AHMET HAMDİ AKSEKİ ve TOPLUMA DİN DERSLERİ

Ramazan GÜREL

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-6602-41-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

AHMET HAMDİ AKSEKİ
ve
TOPLUMA DİN DERSLERİ

Ramazan GÜREL

Ankara 2023

Doç. Dr. Ramazan GÜREL

1981'de Giresun'da doğdu. 2005'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2007 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münaflık Kavramı*" başlıklı tezi ile yüksek lisansını, 2014 yılında da Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim (a.s.)*" başlıklı tezi ile doktorasını tamamladı. 2007-2011 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çalıştı. 2011'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalına araştırma görevlisi, 2014'te de doktor öğretim üyesi olarak atandı. 2021'de doçent oldu. Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmaktadır. Çalışma alanları arasında inanç öğretimi, hafızlık eğitimi, din eğitimi Kur'an karşılaştırmaları vb. bulunmaktadır.

Bazı yayınları: *Din Eğitimi Açısından Kur'an'a Göre Münaflık Kavramı* (İstanbul, 2014, Düşün Yayıncılık), *Din Eğitimi Açısından Kur'an'da Hz. İbrahim (a.s)* (İstanbul, 2013, Çamlıca Yayınları), *Cumhuriyetten Günümüze İlk ve Orta Öğretimde Peygamber İncancı Öğretimi* (İstanbul, 2022, Çamlıca Yayınları).

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	11
GİRİŞ	13

BİRİNCİ BÖLÜM

AHMET HAMDİ AKSEKİ ve TOPLUMA DİN DERSLERİ İSİMLİ ESERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	19
1. AHMET HAMDİ AKSEKİ'NİN İLMİ ve TARİHİ KİŞİLİĞİ.....	19
1.1. Tahsili	19
1.2. Vazifeleri	20
1.3. Eserleri	21
1.4. Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Tarihindeki Yeri	23
2. AHMET HAMDİ AKSEKİ'NİN “TOPLUMA DİN DERSLERİ” İSİMLİ ESERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	26
2.1. İlmihal Tarzı Bir Eser Oluşu	26
2.2. Belirli Bir Hedef Kitleye Yönelik Olarak Yazılmış Bir Eser Oluşu.....	28
2.3. Konularının Planlanması.....	30
2.4. Anlatım Üslubu ve Dili	30
2.5. İçeriği.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMA DİN DERSLERİ (Tam Metin)	35
SONUÇ	279
EKLER	281
BİBLİYOGRAFYA	287

ÖN SÖZ

Osmanlı tecrübesini müteakip eğitim-öğretim alanında Tevhid-i Tedrisat kanununun kabulüyle yeni bir döneme adım atılmış, bu yeni dönemin ilk yılları ülkemizde örgün ve yaygın din eğitimi için problemlerle bir süreci beraberinde getirmiştir. Söz konusu süreçte, halkın din eğitimi ihtiyacına yeterince cevap verebilme bağlamında devlet eliyle yerinde, zamanında ve etkili tedbirlerin alınmasının hiç gündeme gelmemesi, din eğitimi/öğretimi uygulamalarının zafiyete uğramasına sebep olmuştur. Din eğitimi/öğretimi açısından çalkantılı ve istikrarsız olarak nitelendirilebilecek olan bu dönemi yaşayarak deneyimleyenlerden birisi de Ahmet Hamdi Akseki'dir. Kendisi genel manada toplumunun uğradığı sosyal ve kültürel değişimleri yakından takip etmiş, toplumsal açıdan olumsuz olarak gördüğü hususları açıkça dile getirmekten çekinmemiş; telif ettiği eser, makale ve raporlarıyla, isabetli tespit, teşhis, teklif, tahlil ve tenkitlerde bulunmuştur. Buna ek olarak, din eğitimi özelinde de örgün ve yaygın din eğitiminde görülen sıkıntıları ortaya koyup çözüm yolları aramış, bu amaçla pek çok çalışmaya aktif olarak katılmış, farklı makamlarda önemli görevler icra etmiş, eserler telif etmiş, meseleler karşısında duyarlılıkla hareket etmiştir. Bütün bu hususiyetler Akseki'yi, erken Cumhuriyet dönemi din eğitimi teorisi, uygulamaları ve tarihi açısından önemli bir şahsiyet haline getirmektedir.

Bu çalışmada Akseki'nin "*Köylüye Din Dersleri*" başlığını taşıyan eserini tanıtmak ve söz konusu eserin metnini günümüz Türkçesi'ne çevrilmiş ve notlar ilave edilmiş şekilde okuyucuyla buluşturmak hedeflenmiştir. Bu sayede Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaygın din eğitimi ile ilgili yazılmış bir metnin her yönüyle günümüze taşınmasına ve anlaşılmasına çalışılmasına bir katkı

sunmak amaçlanmıştır. Ele alacağımız kitabın ismi “*Köylüye Din Dersleri*” olmakla birlikte çalışmamızın kapağında ve metin içi başlıklarda “*Toplumla Din Dersleri*” ifadesi tercih edilmiştir. Bunun temel sebebi Akseki’nin, kitabını sadece köylüler için değil toplumun tüm kesimlerine yönelik olarak ve herkese hitap edecek tarzda yazdığını beyan etmiş olmasıdır. Konuyla ilgili kitabın girişinde şu ifadeler yer alır: “*‘Köylüye’ diye yazmış olduğum bu kitaplarda mevzu bahis olan mesail(in) bütün Müslümanlar arasında müşterek olduğu şüphesizdir. Bu itibarla kitap, sade köylü için değil, herkes içindir. Köylü istifade ettiği gibi başkaları da istifade edecektir. Aynı zamanda bu kitaplar, vaizler ve hatipler için de bir rehber olacaktır. Vaizler kürsülerde, hatipler minberlerde köy imamaları ve köy muallimleri de müsait vakitlerde bu dersleri ahaliye anlatırlarsa herhalde onlara hem dinini, hem dünyasını sahih bir surette öğretmiş olacaklardır.*” Müellifin bu açıklaması, metinde “*Toplumla Din Dersleri*” ibaresine yer verilmesinin temel dayanağı olmuştur.

Çalışma, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır: Giriş kısmında, erken Cumhuriyet dönemi din eğitimi atmosferine kısaca temas edilmiş; çalışmanın yöntemi, sınırlılıkları ve ilgili literatüre dair bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Akseki’nin ilmi hayatı ve kişiliği, hizmetleri ve eserlerine değinilmiş, “*Köylüye Din Dersleri*” kitabının sahip olduğu temel nitelikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm ise eserin günümüz Türkçesi’ne çevrilmiş metnine ayrılmıştır.

Çalışmanın vücut bulmasında bazı isim ve kurumların değerli katkıları olmuştur. Öncelikle çalışmamızın konusu olan eserin sahibi merhum Ahmet Hamdi AKSEKİ’ye yüce Allah’tan rahmet diliyorum. Ardından gerek bu çalışmanın tamamlanması sürecinde, gerekse akademik hayatım boyunca katkı, destek, dua ve rehberliğini hiçbir zaman eksik etmeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Bayraktar BAYRAKLI’ya teşekkür ediyorum. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Bilim Dalı’nda görev yapan, birlikte çalışmaktan bahtiyar olduğum ve desteklerini dai-

ma hissettiğim bütün hocalarıma da müteşekkirim. Metindeki bazı ibareleri doğru okuma ve çözümleme noktasında yardımlarını esirgemeyen Doktor Öğretim Üyesi Abdullah UĞUR ve Doktor Öğretim Üyesi Yasin YAYLA'ya, kitabın basımını üstlenen FECR Yayınları çalışanlarına ve Hüseyin NAZLIAYDIN Beyefendi'ye de hassaten teşekkür ediyorum. Beni yetiştirip bugünlere getiren anneme, babama ve bütün aileme sonsuz şükran borçluyum. Teşekkürlerin en büyüğü ise, her daim sınırsız desteklerini hissettiğim, varlıkları en büyük şükür sebebim olan sevgili eşim Elif Şüheda ve biricik kızım Hafsa'yadır.

Gayret bizden, tevfik yüce Allah'tandır!

Ramazan GÜREL
Bağlarbaşı, 2023